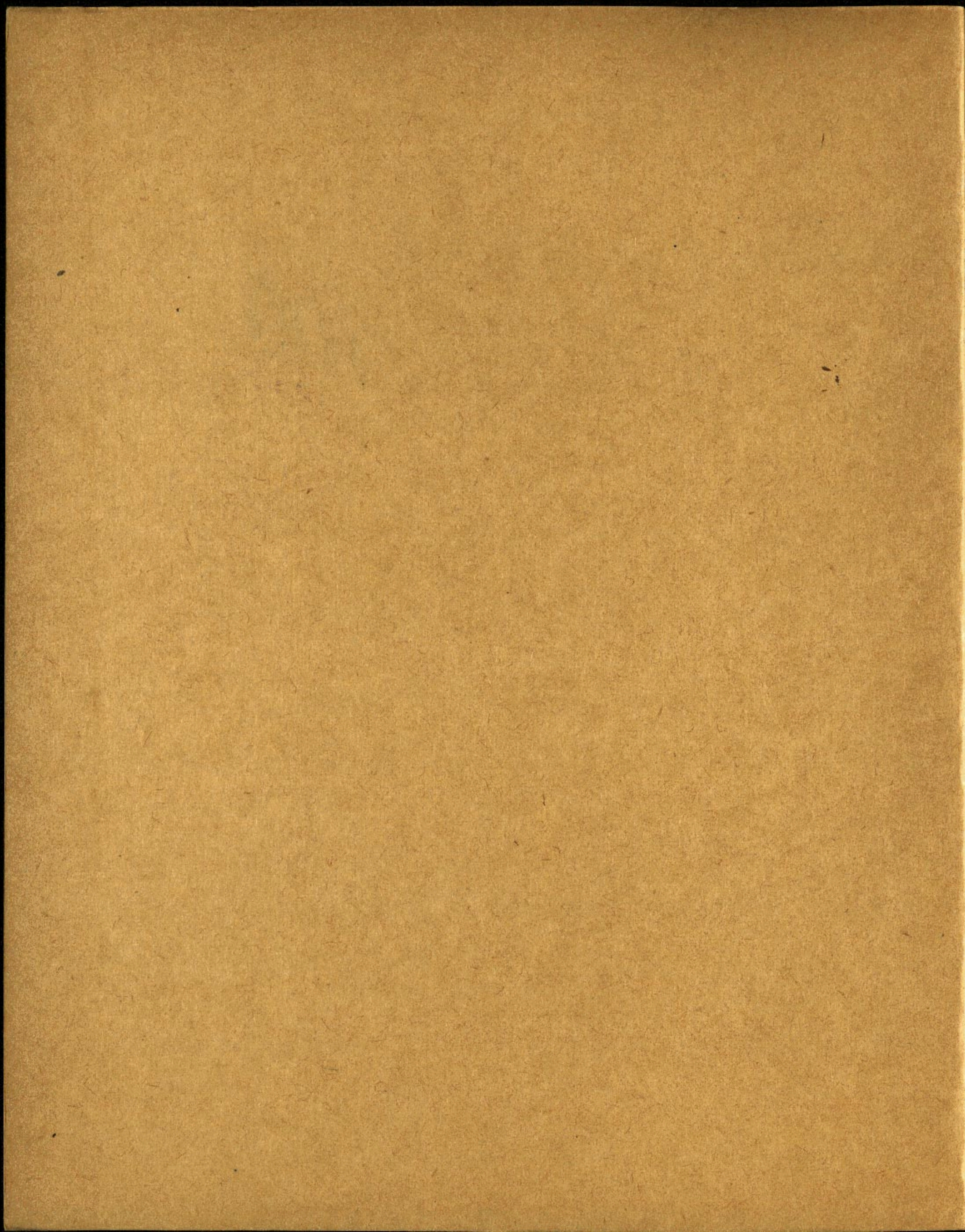

БИБЛИОТЕКА

СРПСКО ПРАВ. ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ

НОВИ САД

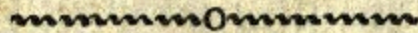
2120

Д О Д А Т А К Ъ

къ числу 60 Новина Србски 1821.

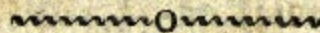
СМЪСИЦЕ КНЪИЖЕСТВЕННЕ.

О Д Г О В О Р

на

неколико речи Г. Вука Стефановиѣа, у новине Србске под числ. 49. прошив веѣ сад покойног Шшипкаловиѣа стављѣны.

(Посланѣ учредничеству).

Будуѣи, да е Шшипкаловиѣ мой прѣшель быо, зато се я, из любви к њму, усудуем речи њгове правѣе, него люшый Г. Вук, истолковати, и тако показати, да му о сад овог, иначе свѣту ~~сознано~~, мужа велика неправда учинѣна. Пре пак, него што саму ствар почнем, исповедити морам, да се весма чудим, како е Г. Вук, човек познаше мирноѣе, шако жесток у питомой земљи Србїи, из кое се скоро врашїо, посташи могао, да му изъ сваке речи прошив Шшипкаловиѣа огань сева. Ер што сваког, кои у њгове погрешке дирне, лажом называ, то е знак њговог особитог истинолюбїя и уверенїя о свом савршенству. Треба му опростити. Тешко е оном, ког толики люди ученым зову, кад га какав незнашан, као Шшипкаловиѣ што е быо, праведно боцкаши, и поправиши спане.

Сад к ствари. Г. Вук каже, да е Шшипкаловиѣу најпрошивнѣе, што Спасое ерцеговачким дїалектом пише. Я нипошто не бы рекао, да се по из њговы речи судити може. Ал и кад бы се могло, не бы га ни я, ни Г. Вук окривити могли зато, што е, како и овай испый вели, најпаметнѣе оным дїалектом писати, у ком се ко родїо, и узрастао, а Спарац е Спасое Бачванин. Шшипкаловиѣу е негодно было, што Спасое ниш бачвански, ниш ерцеговачки, него мешовито пише, а друге без довольног основа куди. „Не развлачи язык, као да су ти уста веѣа него у свїю други Србаля Иди у Ерцеговину, где таке вилице, као што су твое, имаю. „Ово су речи покойног Шшипкаловиѣа к Спасою, из кои Г.

Вук доводи, да Шшипкаловић доказуе овима, да Ерцеговци нису Срби. Како е високоученым людма ниске мысли пешко постигнути! Мрзи и спустишисе. Та добрый Господине! само боль предпоменуше речи про-мошрите, пак њеће видиши, да сте и Вы едан пун у веку свом по-грешили. Шта значи: као да су ти уста већа, него у свію други Србаля? Ово: Сви други овострани Срби, кад говоре, не развлаче у-ста, као ты. Иди оныма Србима, кои шаке вилице, као ты, имаю, ш. е. кои, кад говоре, шако, као ты, уста развлаче ш. е. иди у Ерцегови-ну. Значи ли ово, да Ерцеговци, и сви, кои нѣовым діалектом говоре, нису Срби? Ал Г. Вук оѣе, да покаже како из едне лажне, по нѣговом суду, врсте чинав шабак погрешака направити уме. Сад њеће, Г. Вук, мыслим шако милостиви бити, да Шшипкаловића зато будалом, и по-ганым изродом не зовете — ако ово све сами поштаи не желите — што га добро разумели нисте. Или, ако благом срцу Вашем одолети не можете, а Вы лепше какве речи наѣште, да Вам опет и ова крѣтї-ка колико толико свима другима равна не буде, у коима се свагда будала, луда, лажа, поган чуе. — После овог толкованія Шшипкалсвы речи и мысли, и оно се све, што е додато, Шшипкаловића не пише.

Г. Вук шылъ Шшипкаловића у Ерцеговину, и каже, да му ништа неѣе, ако тамо сремачки успише. Прво умро е, и зато ѣе савет овай пешко послушати; друго и да ово нѣе, излишан бы тамо, после Г. Вука, быо, особито кад се већ шако код Ерцеговаца, кои су сав свијеш населили, а себе не раселили, замерію. Ал мы сви овострани Срби неиштемo, да нам Г. Вук ерцеговачки пише, ер бы се, као и Шшипкаловић у чуду нашли, кад бы га зло разумели, а времена немамо, да се овом шако славном діалекту учимо.

Реко смо пре, да се за сваки предел своим діалектом пише. Боль бы и памешнѣе было, да као Немцы што су од свію свои діалекта едан из-брали, и мы од свію Србски едан изберемо, и да га сви заедно као и они свой изображавамо, чистимо, богашимо и красимо, а друге усменом говору да оставимо. Ал кои ѣемо узети? Г. бы Вук без сумнѣ ерцеговачки желію, но овострани се Срби на то склонити неѣе. Дакле засад нека иде, ка-ко иде дошле, док се едан од свію не опше. Г. Вук вели, да е боль реѣи шеразіе или терезіе, него вага зато, што е прво свима по-знато, а друго нѣг. Ер, каже, ни од стопине едан Србин не зна, шта е вага. Ала е смешан овай, иначе великій, човек. Шпогод он не зна, оно вели, да и други не знаю. Да е рекао, ни од стопине едан Ерцего-вац не зна, шта е вага, то бы му, као ревном Ерцеговцу, веровао. Я опет кажем, да из стопине едног Србина нема, кои, што е вага и вагнути, незна. А ко од овострани Србаля говори терезіе место шеразіе? „Вага е немачки. „Ништа зато. Од нѣ изводимо важим, важный, важност, уважавам, уваженіе и проч. Ал и терезіе нам даю: терезіам, шеразіам, терезност и терезіавам, ушерезіаніе, и проч. Коя

бы Г. Вук извести умео! Дакле нек стои обое, перезіе за Ерцеговце, а вага за овостране Србе. Г. Вук вели, да нико од Србаля не говори кус (Geschmack) место вкус, а я велим, да сви не књижевни Срби кажу кус, а не вкус, и да Србин ниједне речи нема, која се почињ са вк. Та ова реч, као што Г. В. зна, долази од кусаши, дакле име мора быти кус. Вкус говоре само књижевници, ал народ ниш за ову реч с овим почетком зна, ниш за оне говоре, кои се од глагола вкусити, kosten schmecken, праве. Es schmeckt mir keine Speise. Ово бы књижеван Србин рекао: Ниједно ми ело нема вкуса, а некњижеван: Ниједно ми ело ніе слатко. Благодарим проче Г. Вуку, што ме е научіо, да има речи, кое се еднако пишу, и изговараю, а различно значе. Ово нисам знао. Сади мени паде на ум, да е и градиши така реч. Ер она код овострани Србаля штогод друго, а код Ерцеговаца друго значи, а еднако се уоба случая пише и изговара. Тако код нас не бы нико рекао, градиши куџу, ер бы могао пострадати, градиши грамашику, ер бы му се смејали, а Ерцеговци и пишу, и говоре без сваке замерке у Ерцеговини. Ер што им овде замеравою, то они не маре. Г. се Вук зарекао пред ученым светом, да ништа за истинито признаи неће, што по нѣговой памети не иде. И то му е прошивно, што е Шшипкаловиѣ казао, да бы боль было, да е Спасое, кад е у речи дух, х оставіо, од све неволь дув или дук рекао, да не остане само ду, кое Срби не говоре, а он вели, да Срби говоре дуа или дук а у род єдин. Шта е ово сад? Ніе ли ово, да ми опрости Г. Вук, препиранѣ без мозга? Дув долази од дувати, и зато Срби кажу у другом смыслу дува женског рода, човек н. п. чудне дуве, а за разлику требао бы да говоре дув, или дук у имениш. а у млож. числ. свуда В или изостае, ил задрже, н. п. дувови, дуови, дувовник, дуовникѣ, дуковник. Г. В. каже, да Шшипкаловиѣ реч дув народу намешути неможе. На којой е спрани, и у којой врсти ово Шшипкаловиѣ желіо? Ако Г. В. не каже, онда нек прими себи ону реч последню у рецензїи својой. „Волим србски, ако ѣе и ружно быши, него славенски.“ И овај одговор, кои Шшипкаловиѣ од стране Спасоя на свом месту дае, Г. В. изврѣе, толкуюѣи та тако, да е Шшипкаловиѣ речи Србске по себи ружнима назвао, и мудрствуюѣи о том дубоко, и по својой глави. На ово му ништа друго не могу реѣи, него да с биспрым умом цело оно место іошт єданпуш прочита, пак ѣе видиши, да е мудрованѣ овде сасвим излишно и суєшно. А шта бы, вели Г. В., рекао Спасое зато, што Шшипкаловиѣ каже, да е он написао поцсмијеваюсе, а то ніе истина, него поцсмијеваюсе (дс на ц, као у люцки)? — Я мыслим, да бы рекао оно, што ест, да е Шшипкаловиѣ ону реч другачіе написао, него Спасое, ал то ништа не чини. Крїтїка она иста остае, да е ружно поцсмијеваюсе, место подсмеваюсе, или посмеваюсе, или потсмеваюсе, д на сродно слово ш меняюѣи. Не треба гледати на люцки место людски, где се овако чрез двоумїя реѣи мора, да не изиѣе люски, од лїеска. На свршетак ове рецензїе не могу одговорити зато, што бы морао пражити, где е Г. В. рекао ушргнути или усхишити, entzücken (ніе као што

Г. В. вели место entzücken, ер то бы значило, казао е устргуши, а валя реѣи entzücken) а на то ниш воля, ниш времена имам. Ал мыслим одприлике, да е Штипкаловиѣ с оным речма ово назначити тео, да Г. В. и нѣму подобни све оно, што Србског почетка и края нема, за славенско држе, и зашто, многе измене у речма чинеѣи, често што речку, чему се смеяти морамо. Н. п. восторг, die Entzückung; восторгаю ich entzücke, воскресаю, возвожу, воображеніе превео бы гдекои, а може быти и Г. Вук, устрг, ускрсавам, устрзавам, узводим (ово е веѣ обычно) вображень, а ово свакиѣ види да е смешно и да е ружно. Тако е исто и пржештво и друга подобна. Свршуюѣи ову пріятельску обрану молим Г. Вука, да у напредак и са мртвыма и са живыма списательима, ако су га они кадшто дирнули, а ови дираю, у речма мекше, и учтивіе поштупа знаюѣи, да се истина и без протачке ярости и псовке наѣи и лаж одкрыши, и оборити може, да покаже, да е не само ученіи, и разумниѣи од оны, кои га неправедно вреѣаю, него и да е од свію нѣи блажїи и човечниѣи, да не починѣ шаки, како где чїю найманю погрешку наѣе, с' речма луд, лупа као пушо о лоштру, поган изрод, будала. Н. п. зашто бы Штипкаловиѣа называо будалом и поганым народа изродом, што е, како га е, Г. Вук толковао, за Ерцеговце, да вису Срби, рекао? Ово бы само было незнанство нѣгово у Историѣи, а то нїе таково незаконїе, да се овим гадным речма казнити мора. Бы ли пристойно было, да я Г. Вука зато будалом назовем, што е рекао изрод, место изродак, као замешак, измешак? Он се може бранити, пак нек се брани, ако му е воля. Я треба да мотрим, како ѣу кога караши, и да свагда у памети имам, да се и као и псовка изображеног човека, од кара и псовке неопшесаног протачка разликоваши мора. То ѣе Г. Вук и сам признаши, кад се опомене, шта е у Словар свой без нужде и потребе мешуо, и како е досад од учены Србаля поштеѣен зато, што они не само недоснатке него и многоструке ползе дела овог виде и цене, и што знаю, да му е само тешко было првыѣи пуш сва могуѣна савершенства овой кнѣи даши. Ясам пре, него што сам наумїю быо незаборављног Штипкаловиѣа мога бранити, нѣгове речи, против кои е Г. Вук с толиком люпосѣу устао, добро расудїю, и видїю сам, да бы га Г. В. духом кротке, ал основане, крїшїке много лакше и боль, и с много веѣом чesѣу своїом быо исправити могао, него оволиким, мужа, као што е он, недостойным извїяньм. Среѣа што наше рецензїе Немцы, и други просветљни народи не читаю, а иначе бы се зачудили, како е юшш наш разговор рапав, груб, опор и сиров, и опуд бы судили, да смо, као што готово, кроме гдекои и есмо, еднако юшш на степену кулшуре весма ниском.

У Купинову 27. Юнїа 1821.

Јован Ранишовиѣ

